

Tema 2: L'alta Edat Mitjana.

L'inici del feudalisme.

Societats i territoris

Eix cronològic

La línia del temps. L'edat mitjana

1. El feudalisme a

Europa^{1.1. Cronologia i trets del feudalisme}

- El feudalisme va ser el sistema polític, econòmic i social característic de l'Europa occidental entre els segles IX i XV.
- Els trets característics van ser adquirits entre els segles IX i XI i són:
 1. Pèrdua de poder polític dels reis.
 2. Economia principalment agrària
 3. Organització social d'estaments basats en relacions de depència entre les persones.
 4. Enorme influència de la religió cristiana.

1.2. Origen i extensió del feudalisme.

L'origen del feudalisme es remunta al **segle IX**, com a conseqüència de la inseguretat de les ciutats en moments de crisi i de pobresa que van sorgir **després de la mort de Carlemany al 814**.

La inseguretat era motivada per diferents **motius**:

1. Les lluites entre els successors de l'emperador.
2. Els atacs dels musulmans a les costes cristianes de la Mediterrània sobretot a **Itàlia i Sicília**.
3. Una segona onada de pobles invasors: **Vikings o normands, els magiars, els búlgars i els eslaus**.

Els **reis**, incapaços de defensar tot el seu territori, cedien la defensa a **nobles locals** que els juraven fidelitat i ajuda militar a canvi de concessions. Els **camperols** cercaven la protecció dels nobles cedint-los, a canvi, la terra que ells mateixos conreaven.

Tot això va **provocar** la concentració de grans extensions de terra a mans de nobles, bisbes i abats, on la població depenia d'ells.

El **feudalisme** es va **estendre** pels territoris europeus situats entre el litoral atlàntic i les planes russes, i entre les costes del nord del continent i la mar Mediterrània.

1.3. La monarquia feudal

L'europa feudal estava fragmentada en nombrosos regnes i estats independents, el poder estava en mans dels reis perquè eren escollits per Déu.

Els reis s'encarregaven de dirigir l'exèrcit, fer les lleis i jutjar. Però l'estament privilegiat (nobles i clergues) actuaven amb gran independència i per això la monarquia perdrà cada vegada més poder.

Els reis, rebien ajuda de la **Cúria règia**, una assemblea de nobles i eclesiàstics que l'assessoraven. I també tenien l'ajuda dels nobles de les regions: Comtes (comtats) i ducs (ducats).

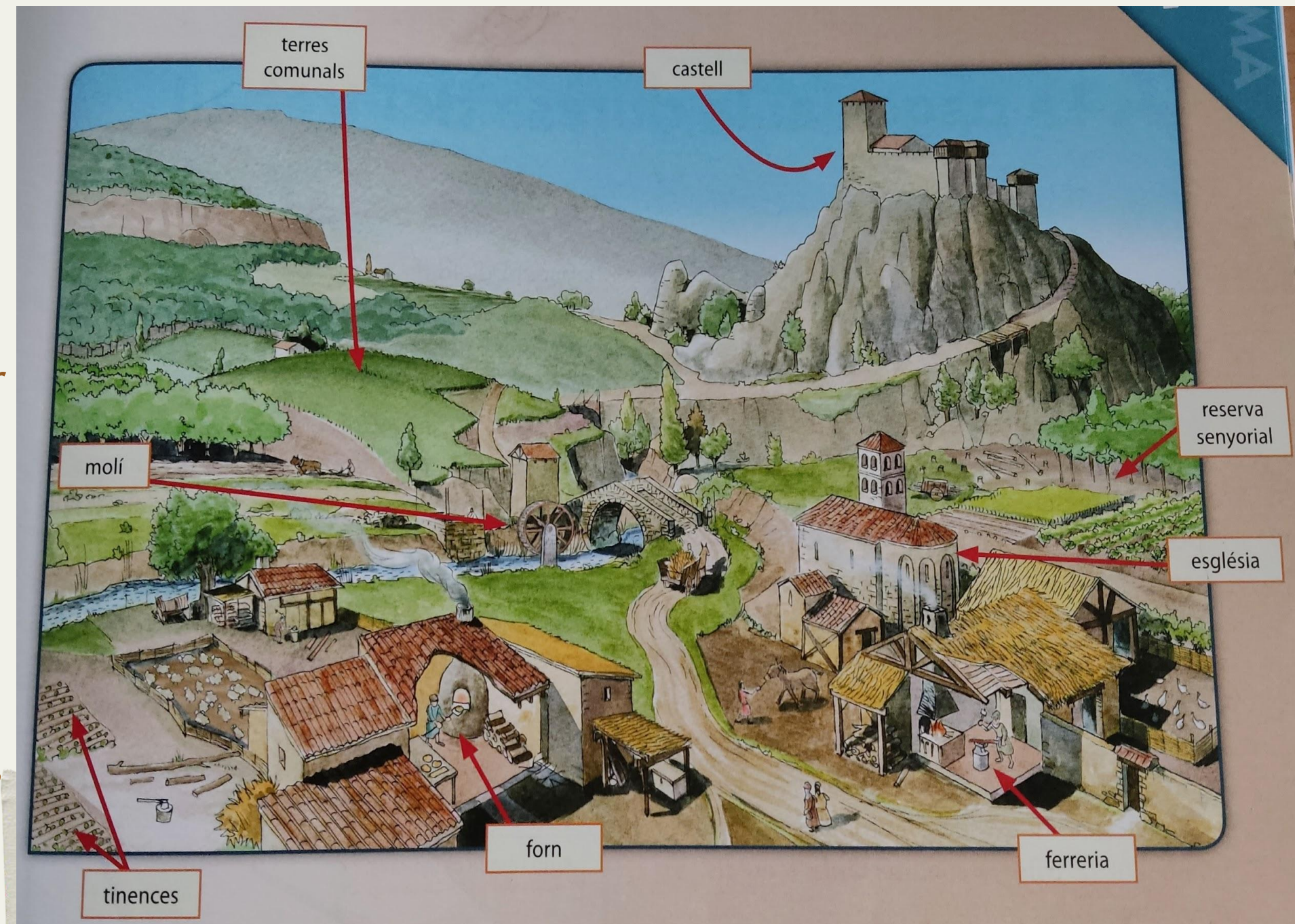
2. L'economia feudal

2.1. L'organització del senyoriu o feu.

En una economia agrària la riquesa es basa en la possessió de la terra. El centre de l'activitat econòmica eren els feus o senyorius, grans terrenys que pertanyien al rei o que aquest concedia a la noblesa i al clergat a canvi de serveis i suport.

Els feus constaven de tres parts:

1. La **reserva senyorial**: territori explotat directament per al senyor. On hi havia: la seva residència i les terres de conreu més bones que cultivaven els serfs.
2. Les **terres comunals** on hi havien els boscos per la llenya, el molí, el forn, la ferreria, prats per pasturar i rius on poder pescar i obtenir aigua.
3. Els **masos**: les parcel·les petites atorgades o arrendades pel senyor als pagesos. A canvi li havien de cedir una part de la collita i treballar les terres del senyor alguns dies a l'any i fer tasques diverses (llaurar a la primavera, tallar l'herba o fer la collita, fer feines domèstiques, de construcció i reparacions, etc).

2.2. L'organització del senyoriu o feu.

Els **feus** eren autosuficients, s'hi feien les tasques agràries i s'hi fabricaven tots els articles necessaris per a la vida quotidiana.

Agricultura: Era d'autosuficiència, només tenien el just per l'autoconsum i no generaven gairebé excedents per comerciar a causa de que

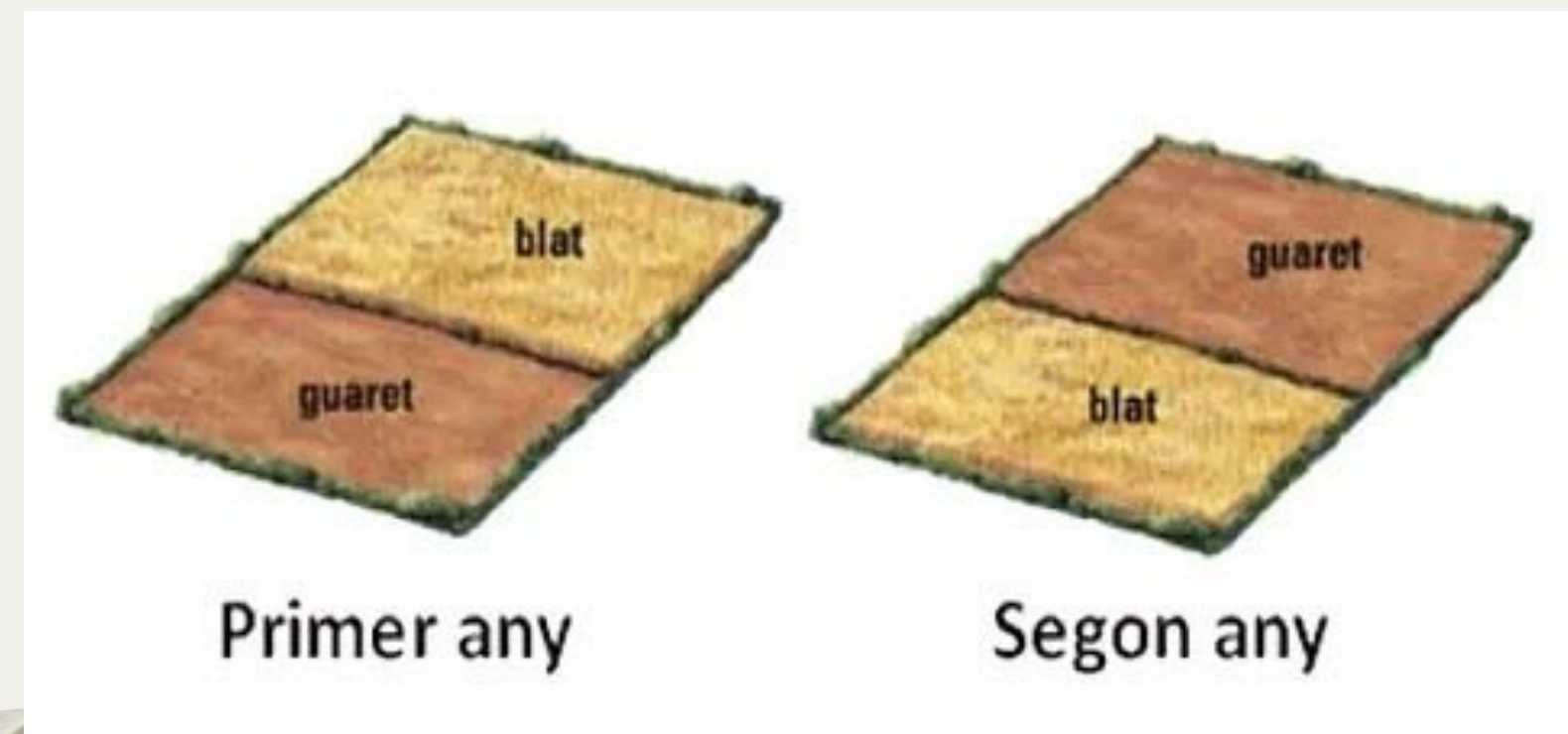
- eines rudimentàries: l'aixada, la falç, la dalla i l'arada romana estirada per bous que gairebé no s'endinsava al sòl.
- pràctica de la **rotació biennal**: deixa en **guaret** la meitat de la superfície que feia que tinguessin molt poca producció.

DALLA

Font 24. Les eines del pagès medieval.

Artesania: La fabricació dels articles es feia en els tallers del senyoriu: ferreria, fusteria, boteria, etc. Les instal·lacions com el molí, el trull, el forn, la premsa o el pont, eren propietat del senyor que cobrava impostos per usar-les.

Comerç: era molt escàs. Els mercaders ambulants que es desplaçaven entre els senyories amb el poc excedent que podia quedar-lis d'agricultura i artesania.

3. La societat feudal

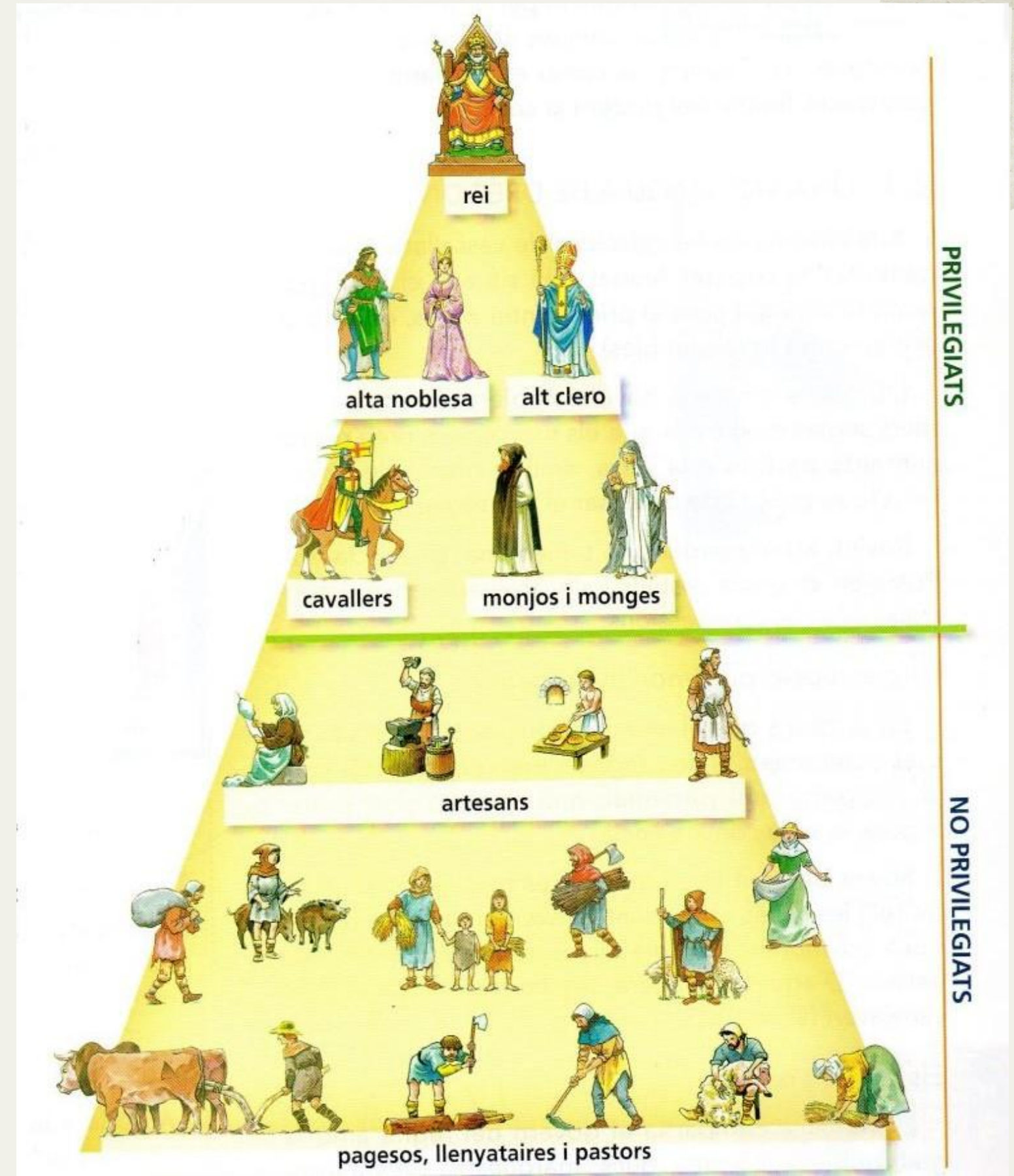
3.1. Una societat dividida en estaments.

La societat feudal era estamental, és a dir, es dividia en estaments o grups socials als quals es pertanyia per naixement.

Els estaments eren tres:

1. La noblesa guerrejava i defensava la societat.
2. El clergat resava per la salvació de la humanitat.
3. Els treballadors que feien les tasques necessàries per mantenir i alimentar els altres dos grups (pagesos lliures o serfs, artesans i comerciants).

Els nobles i el clergat eren estaments privilegiats perquè no treballaven, no pagaven impostos, gaudien de lleis especials, tenien propietats i tenien poder.. Els treballadors, en canvi, no tenien privilegis.

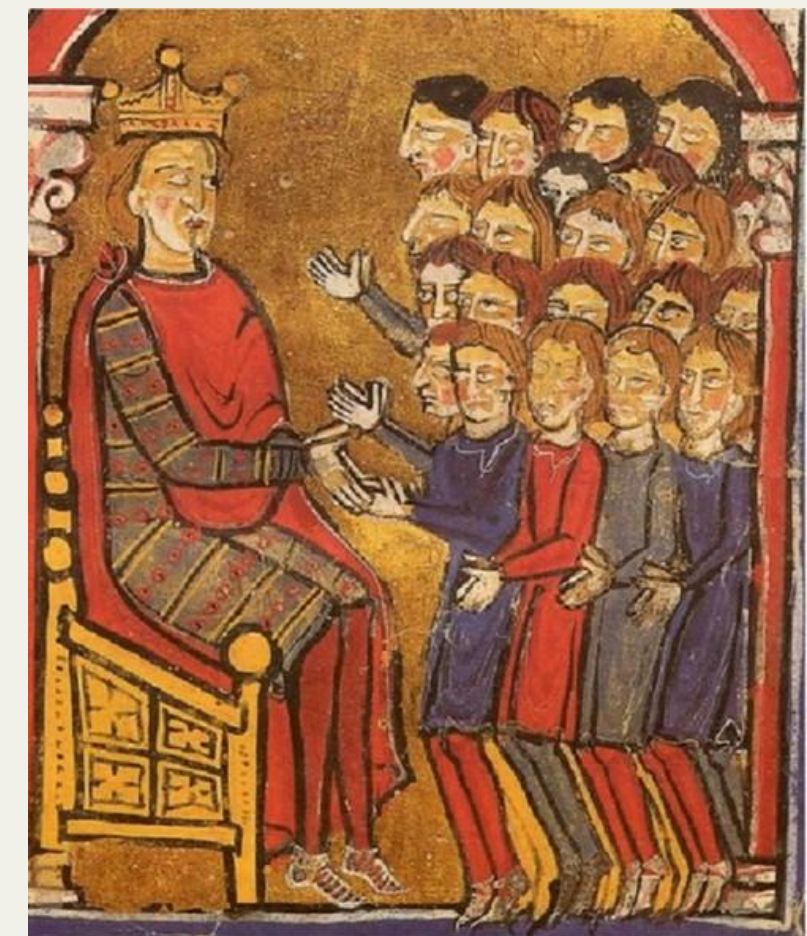

3.2. Les relacions de dependència.

Les persones estaven unides entre elles per **relacions de dependència personal**.

Però aquestes eren diferents segons l'estament social al que pertanyien.

- **Relacions de vassallatge:** s'establien entre el senyor (que podia ser el rei o un gran noble o eclesiàstic) i el vassall, generalment un altre noble amb menys categoria. Eren pactes d'aliança militar a canvi de concessions econòmiques (terres). Es duïen a terme en una cerimònia solemne coneguda com a Acte de vassallatge on assistien familiars i parents. Constava de dues parts:
 1. **L'homenatge on el vassall agenollat**, introduïa les mans en les del senyor i acceptava així ser-ne vassall. Li jurava fidelitat i es comprometia en no perjudicar-lo i prestar-li ajuda militar i consell.
 2. La **investidura** el senyor li donava al nou vassall el **símbol del benefici** que li concedia: podia ser un grapat de terra, una vara, un anell o en cas dels bisbes un bàcul. Majoritàriament era un feu, és a dir una gran extensió de terra junt amb els seus habitants, que assegurava la sustentació del vassall i el dret de governar-la.
- **Relacions de servitud** que s'establien entre els camperols i els senyors:
 1. El senyor atorgava als camperols protecció, justícia i permís per treballar la terra.
 2. El camperol estava obligat a treballar la reserva senyorial, cedir-li una part de la collita i pagar els drets senyorials.

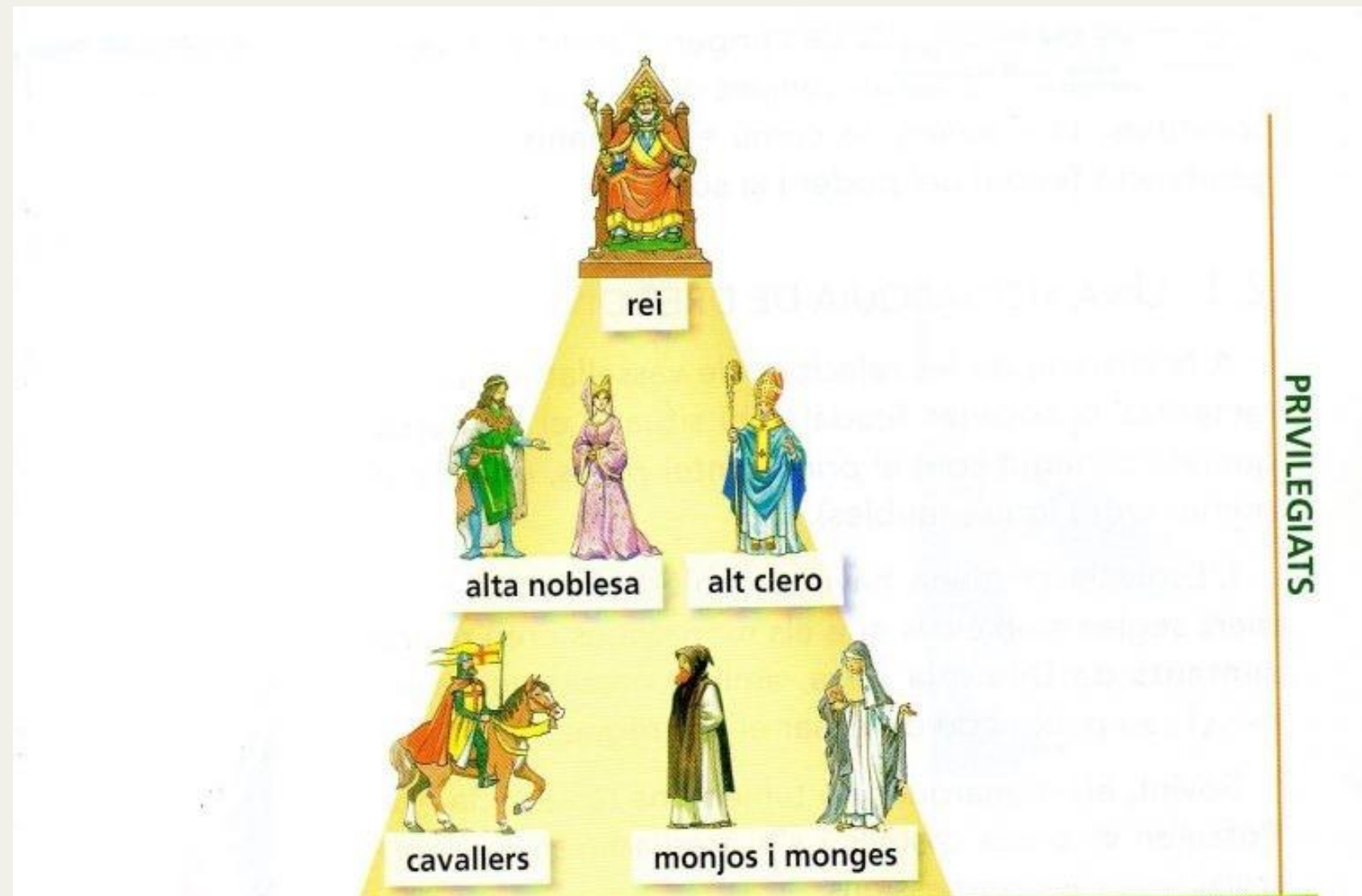

4. Com vivien els nobles?

4.1. L'estament nobiliari.

Estament social compost per un nombre reduït de persones diferenciats en dos grups segons la riquesa i el poder:

- L'alta noblesa formada pels vassalls directes del rei, com ara ducs, comtes, marquesos i barons.
- La baixa noblesa, integrada per nobles de menys categoria com els cavallers o les persones que podien mantenir un cavall i l'armament de guerra.

4.2. La vida de la noblesa.

La vida dels barons nobles girava entorn de l'activitat militar ja des de molt joves. En temps de guerra prestaven ajuda militar al senyor amb les seves tropes i s'entrenaven en temps de pau amb l'equitació, la caça i el combat en tornejos.

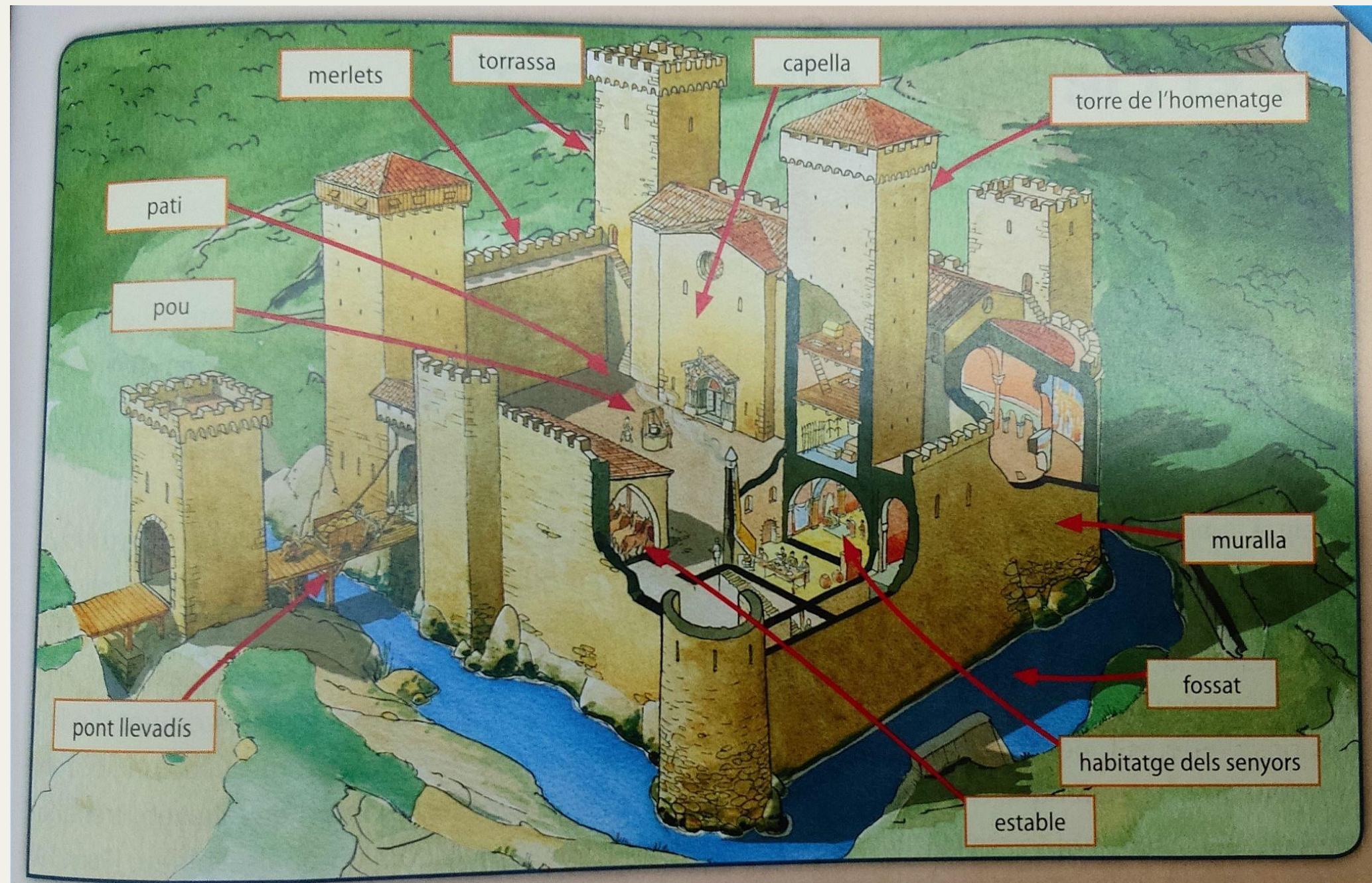
Les **dames nobles** es casaven amb la persona que triaven els pares. Devien obediència total a l'espòs i es dedicaven a dirigir els servents, educar als fills, resar, brodar, llegir i tocar algun instrument musical. Les que quedaven solteres solien ingressar en monestirs.

Es diferenciàven dels altres grups socials per la indumentària, caracteritzada per la qualitat i el color de les teles i la riquesa dels ornaments. També per l'alimentació doncs consumien més carn, condimentada amb espècies cares (safrà, canyella, pebre) i l'elaboració dels aliments amb receptes refinades.

4.3. El castell, residència del senyor.

Els nobles residien en **castells**, on també es refugiava la població del senyoriu en cas de perill. A l'interior, la part principal era la **torre de l'homenatge** on hi havia les habitacions del senyor i de la seva família i una gran sala on celebrava els banquets, recaptava els impostos i impartia justícia.

5. Com vivien els clergues?

5.1. L'estament eclesiàstic

Estament amb grans diferències segons l'economia i el lloc de residència:

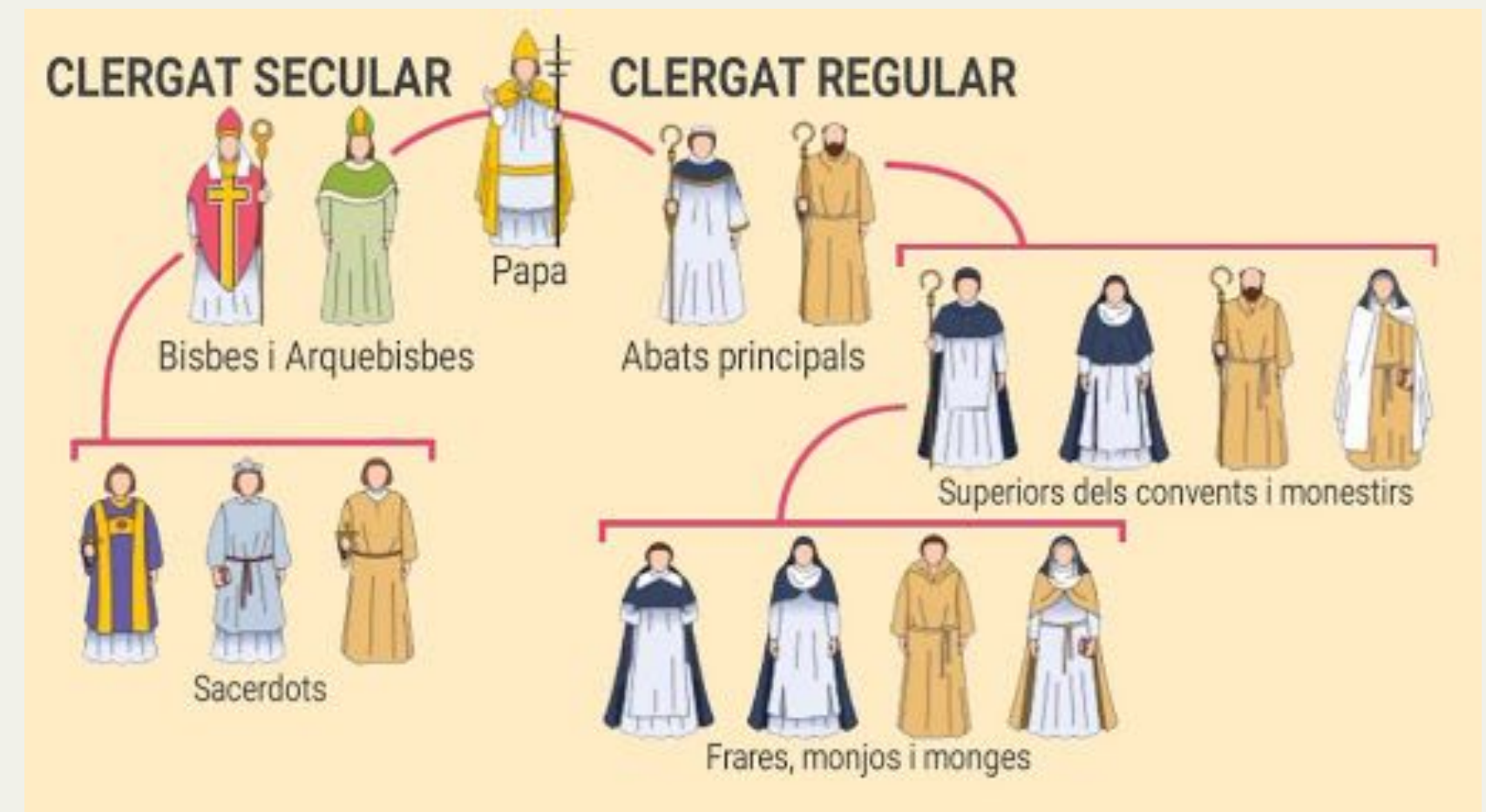
Alt clergat: Papa, els bisbes i els abats i les abadesses dels grans monestirs, que gaudien de feus i rendes importants.

Baix clergat: comprenia els sacerdots i els monjos i les monges dels monestirs, vivia més pobrament.

Segons el lloc de residència es podien dividir en:

El **clergat secular** que vivia entre els laics (al segle)

El **clergat regular** vivia en comunitat en un monestir.

5.2. Les activitats de l'Església.

La societat feudal era profundament religiosa.

L'Església predicava la doctrina cristiana i administrava els sacraments. Però també influïa en altres àmbits:

- ***Politic***; intervenia en els assumptes dels regnes cristians, aconsellava els reis i arbitrava en les seves disputes.
- ***Econòmic***: com estament privilegiat no pagava impostos, tenia grans feus i rebia donacions. Tenia dret al ***delme*** és a dir una desena part de les collites.
- ***Social***: controlava el comportament de les persones i el compliment de les obligacions religioses.
- ***Cultural***: organitzava l'ensenyament i financiava obres d'art.

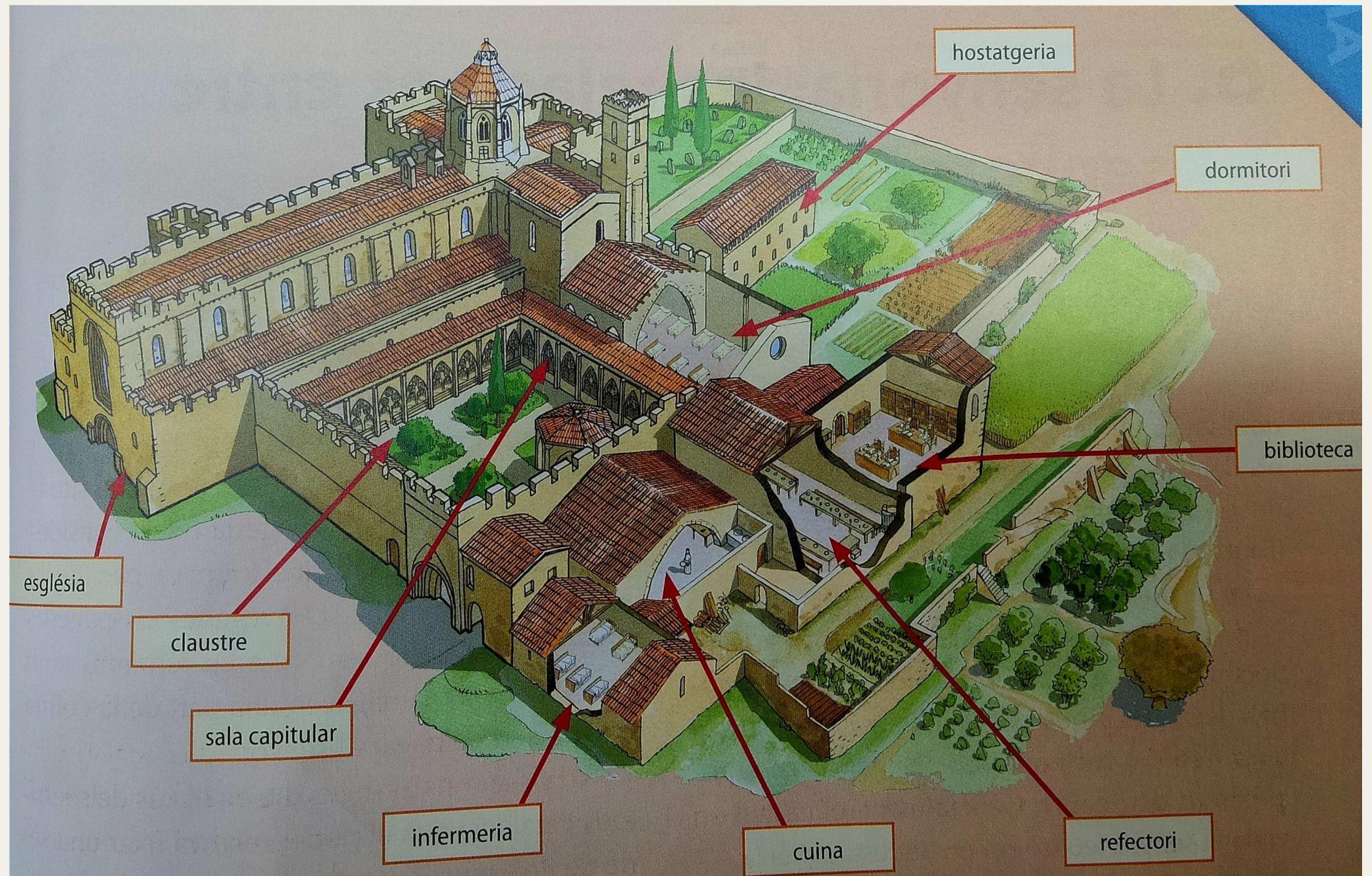

5.3. La vida del clergat. Els monestirs.

La vida monàstica va ser molt important a l'edat mitjana. Els monestirs es construïen al camp i tenien diferents estances destinades a cada funció: l'església per resar i les dependències per als monjos. També tenien espais per a les diferents activitats:

- **econòmiques:** l'hort, el cup, la cuadra, la farga i la fusteria.
- **socials:** com l'hostatgeria i la infermeria
- **culturals** com l'escola, la biblioteca i l'scriptorium (on es copiaven a mà codex o llibres antics que s'il.lustraven amb miniatures).

Els monjos obeïen la **regla** pròpia de cada ordre i en vestien l'hàbit. La principal orde eren els benedictins fundat el segle VI per Sant Benet de Núrsia. Els benedictins duïen hàbit negre, tenien vots de pobresa, d'obediència i de castedat; es regien pel principi d'*ora et labora* (resa i treballa), combinat amb una alimentació austera.

6. Com vivien els camperols?

6.1. L'estament dels treballadors

L'estament dels treballadors estava constituït majoritàriament pels camperols dels feus. Es distingien dos tipus:

- Els camperols lliures que podien viure allà on volguessin i, fins i tot, marxar del feu.
- Els Serfs que estaven vinculats a la terra del feu on vivien i, és clar, no podien abandonar-lo i es transmet aquesta condició als hereus. Podien tenir alguns béns personals i el senyor que els devia protecció i justícia, no els podia pegar, matar o vendre com esclaus.

6.2. La vida dels camperols

Tota la família pagesa participava en les tasques agràries i les activitats complementàries.

- Els **homes** feien les tasques més feixugues (llaurar, segar, o tallar arbres). Alguns exercien també certs oficis com els de fuster, picapedrer, forner o ferrer.
- Les **dones** ajudaven a les tasques agràries (sembra, collita i la verema). Feien les tasques domèstiques, tenien cura dels infants, filaven i teixien. Algunes treballaven també com a serventes, bugaderes o jornaleres.
- Els **infants** s'encarregaven de les feines menys dures. Als 4 anys ja col·laboraven en les tasques de casa: anar a buscar llenya o tenir cura dels animals domèstics. Als 14, la majoria d'edat, començaven a treballar en les tasques agrícoles.

Així, la vida diària era molt dura. Treballaven de sol a sol amb eines primitives que donaven molt baix rendiment. Havien de pagar els **impostos** al senyor per treballar la terra i usar algunes instal·lacions com el molí, el forn i la premsa. Havien de treballar de franc a la reserva i la casa del senyor i també estaven obligats a pagar a l'església el **delme** o la decima part de les collites i dels ramats.

6.3. La indumentària i l'alimentació

- La **vestimenta** confeccionada per les mateixes camperoles, era de teixits bastos de llana sense tenyir i de color marronós. Un vestit per tot l'any. Socs de fusta on introduïen les sabates per evitar el fang. Gorres, caputxes o mocadors per protegir-se del fred i del sol.
- L'**alimentació** era escassa i monòtona. El 70% consistia en pa de cereals pobres com el sègol, mill o civada que complementàven amb cuinats de llegums, verdura, llet i ous. La carn, si es podia, es reservava per a festes com el nadal. Procedia de les aus de corral i de la matança del porc, feta el mes de novembre o desembre.

6.4. El llogaret i les seves cases.

- Els llogarets hi vivien les persones que depenien d'un mateix senyor feudal. Construïts en terrenys prestats del bosc amb l'esforç dels mateixos pagesos. S'incendiaven els arbres, es talaven els troncs cremats, es llauraven els camps i s'alçaven les cases.

L'entorn subministrava alguns recursos: el **bosc**, pastures per als ramats, caça menor, fusta per construir les cases, llenya pel foc i fruits per completar l'alimentació, i els **pantans o rius**, aportaven canyes, joncs i peix.

Eren cases modestes, construïdes amb els materials de la zona (fusta, fang i/o pedra); teulada de palla; i el terra una barreja de palla, fang i sorra o argila trepitjada. Constaven d'una o dues habitacions, generalment sense finestres, i pocs mobles: un banc, alguns llits de palla, unes quantes cassoles de fang i bols i gerres de fusta.

